

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo lähtökohtaisesti lakiehdotuksen selkeyttävän järjestelmää ja poistavan tarpeetonta hallintoa. Se nojaa vahvasti siihen, että TYM-lain mukainen monialainen yhteistoimintamalli korvaa aktivointisuunnitelman niillä, jotka ovat muulla etuudella kuin toimeentulotuella. Esityksen riskinä nähdään, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat asiakkaat jäävät ilman oikea-aikaista tukea ja palveluihin pääseminen vaikeutuu. Palvelutarpeen tunnistaminen jää esityksen mukaisesti toteutuessaan suurelta osin työllisyyspalveluille.

Esitys onkin perusteltu tilanteessa, jossa aktivointisuunnitelman ja monialaisen suunnitelman välillä on ollut päällekkäisyyttä tai aktivointisuunnitelman on koettu tarpeettomaksi asiakkaan tilanteessa. Aktivointiehdon poistuminen työttömiltä, joiden palvelutarpeeseen voidaan vastata julkisilla työvoimapalveluilla, on hyvä asia, mutta asiakkaita tulisi palvella ensisijaisesti palvelutarpeen mukaan eikä rajata asiakkuuksia etuusperusteisesti. Aktivointisuunnitelmien poistuminen työttömyysetuutta saavien osalta voi jättää palvelujen ulkopuolelle sellaiset asiakkaat, joilla on todellinen sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve, mutta ei TYM-lain mukaista kolmen viranomaisen palvelujen yhteensovittamistarvetta.

Lakiesityksen tavoitteena on keventää ja tehostaa viranomaistehtäviä ja monialaista yhteistyötä, mutta esitys ei itsessään ota kantaa kuntouttavan työtoiminnan palvelun sisältöön tai järjestämiseen. Valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 on nostettu esiin kuntouttavan työtoiminnan siirtäminen takaisin kuntiin vuodesta 2027 alkaen. Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että nyt suunnitellut muutokset olisivat aiheellista arvioida osana laajempaa ja koordinoitua uudistusta, huomioiden myös toimeentulotukilain kokonaisuudistus ja yleistukea koskeva lainsäädäntövalmistelu.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että nyt annettu esitys vaikuttaa osin ristiriitaiselta muiden esitysten sekä uusien TYM-kriteereiden kanssa. Esityksessä ei myöskään oteta kantaa siihen, mitä tapahtuu aktivointisuunnitelmien piirissä ja kuntouttavassa työtoiminnassa oleville kun laki astuu voimaan.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että keinotekoisen aktivoinnin vähentäminen ja palvelujen parempi kohdentaminen esityksessä on kannatettava tavoite. Palvelun laatu ja saatavuus voivat kuitenkin vaihdella alueittain riippuen hyvinvointialueille ja työllisyysalueille syntyneestä yhteistyöstä. Esitys myös korostaa palvelutarpeen tunnistamisen oikea-aikaisuutta ja tärkeyttä, jolloin riskinä voi olla, yhteistyön tasosta riippuen, asiakkaiden eriarvoistuminen asuinalueen mukaan.

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että aktivointisuunnitelmissa asiakkaan tilannetta kartoitetaan laajemminkin kuin kuntouttavan työtoiminnan osalta. Aktivointisuunnitelmien poistuminen työttömyysetuutta saavien osalta voi tiputtaa palvelujen ulkopuolelle sellaiset henkilöt, joilla on todellinen sotepalvelujen tarve, mutta TYM-lain mukaiset kriteerit eivät täyty. Vaikka asiakas ei täyttäisi TYM-kriteereitä, hänellä voi olla silti palvelutarpeita, jotka jäävät huomioimatta, jos aktivointiyhteistyö sidotaan yksinomaan toimeentulotukeen tai TYM-lain kriteereihin. Viranomaisyhteistyössä näkemykset palvelujen yhteensovittamisen tarpeesta voivat olla erilainen Kelan sekä työllisyysalueen ja/tai sosiaali- ja terveystieteiden kesken, eikä osa asiakkaista pääse tästä syystä TYM-asiakkaiksi. On arvioitava, miten varmistetaan, että työttömyysetuutta saava työtön saa tarvitsemansa TYM-palvelun tai pääsee hänelle tarpeelliseen ja tarkoituksenmukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan näissä tilanteissa. On tärkeää turvata palvelupolkujen jatkuvuus ja yhtenäiset palveluiden myöntämisen kriteerit.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Keski-Suomen hyvinvointialue pitää esitystä lähtökohtaisesti kannatettavana. Sen katsotaan selkeyttävän aktivointisuunnitelmien tekemistä asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti ja keventävän hyvinvointialueen viranomaistyötä. On kuitenkin huomioitava, että vaikka hyvinvointialueen osalta aktivointisuunnitelmatyö vähenee, niin toisaalta taas monialaisten työllistymissuunnitelmien laatimisen määrä kasvanee. Välttämättä hyvinvointialueen työpanos velvoitteisiin vastaamisessa ei lopulta vähene, ainoastaan painopiste vaihtuu. Esimerkiksi TYM-palveluprosessin palveluntarvearviointien määrä todennäköisesti lisääntyisi ja arvioiden oikea-aikaisuus korostuisi. Tämä vaatii hyvinvointialueilta resursseja vastata mahdollisesti kasvavaan arviointitarpeeseen.

Hallituksen esityksessä työvoimaviranomaisten asiantuntija-arvion merkitys ohjaamisessa TYM-palveluihin on keskeisessä asemassa. Esityksen voimaantullessa olisi seurattava työvoimaviranomaisten koulutus ja osaamistarpeita sosiaalipalvelun tarpeen tunnistamiseksi ja palvelujen yhteensovittamiseksi.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että esityksestä puuttuu siirtymävaiheen säädökset, tämä voi aiheuttaa epäselvyyksiä sekä asiakkaan palvelukokonaisuuden järjestämisen, että viranomaisyhteistyön kannalta, jos viranomaisilla ei synny yhteistä ymmärrystä uusista rooleista ja vastuista sekä lainsäädännön käytännön toteutuksesta ja soveltamisesta.

Lisäksi hyvinvointialue katsoo, että Kelan tietojenantovelvollisuuden poistuminen pitkäaikaistyöttömien osalta voi vaikeuttaa pitkäaikaistyöttömien tilanteiden tunnistamista, oikea-aikaista puuttumista sekä kasvattaa riskiä asiakaspolkujen katvealueisiin.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Esityksessä tavoitellaan hallinnollisen työn keventämistä ja päällekkäisten suunnitelmien poistamista. Muutos lisännee TYM-palvelun asiakkuuksia, joka näkyy lopulta myös lisääntyneenä resurssitarpeena työllisyyspalveluissa, Kelassa ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Toimenpiteen tavoitteena on vähentää hyvinvointialueiden yleiskatteellista rahoitusta 1,6 miljoonaa euroa vuodesta 2026 alkaen. Lakimuutoksen taloudellinen säästö jäänee tosiasiallisesti pienemmäksi. Taloudellista säästöä voi syntyä, mikäli asiakkaiden palvelupolku yksinkertaistuu ja päällekkäinen työ ja järjestelmien käyttö vähenee. Nyt kuitenkin kokonaisvaikutusten arviointia haastaa taloudellisten vaikutustenarviointien puutteet, esityksen vaikutukset TYM-yhteistoimintamallin kuormituksen kasvuun ja lisäresurssin tarpeeseen, asiakkuuksien lisääntyminen kohderyhmien muuttuessa. Tämä voi johtaa siihen, ettei esitettyjä säästöjä saada ja palvelujärjestelmä kuormittuu. Tällöin palvelun tai tuen tarpeessa olevat asiakkaat jäävät vaille apua, mikä taas voi kasvattaa syrjäytymistä ja lisätä köyhyyttä.

Ehdotuksen mukaisesti valtion rahoitusta hyvinvointialueille vähennettäisiin tehtävämuutoksen myötä hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti täysimääräisesti. Suoraan hyvinvointialueille kohdistuvista taloudellisista kokonaisvaikutuksista ei ole kuitenkaan tehty riittävää arviointia. Koska vaikutusten arviointi on puutteellinen ja ehdotuksesta ei ole nähtävissä varmoja säästöjä hallinnollisessa työssä, vaan työn painopisteen siirtymistä aktivointisuunnittelusta TYM-työhön ja jopa resurssitarpeen lisäyksiä, ei todellista säästöä hyvinvointialueille välttämättä synny. Rahoituksen leikkaaminen ilman todellisia säästöjä vaarantaa asiakkaiden palveluun pääsyä ja heikentää palvelun laatua.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Keski-Suomen hyvinvointialue on samaa mieltä Hyvilin esittämästä huolesta lakimuutoksen ajoituksen suhteen. Lakiesityksen yhteys ja yhteisvaikutukset muiden meneillään olevien lakiuudistusten kanssa jäävät avoimeksi ja esitys tällaisenaan on irrallinen ja yksittäinen. Samaan aikaan on käynnissä useita muita laajoja uudistuksia: toimeentulotukilain kokonaisuudistus, sosiaalihuollon palveluvalikoiman uudistaminen, yleistukilainsäädännön valmistelu sekä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän kiristäminen, joilla on merkittäviä yhteisvaikutuksia asiakkaiden asemaan ja palveluiden saantiin sekä viranomaisten työtehtäviin. Kuntouttavan

työtoiminnan kokonaisuudistus tulisi ajoittaa samanaikaisesti muiden lakimuutosten kanssa, jotta niiden kokonaisvaikutuksia voidaan arvioida johdonmukaisesti ja kattavasti.

Keski-Suomen hyvinvointialue on pyrkinyt kehittämään kuntouttavaa työtoimintaa ja palauttamaan sitä sen alkuperäistä tarkoitusta vastaavaksi, eli tukemaan asiakasta kohti työelämää tai muita ensisijaisia palveluita. Tämänhetkinen lakiesitys pyrkii laajentamaan kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmää kaikille työttömyysetuutta ja toimeentulotukea saaville monialaiseen työllistymissuunnitelmaan oikeutetuille, jolloin lain hengen mukainen määräaikainen, viimesijainen ja yksilöllisen palveluntarpeen mukainen palvelu ei enää kaikissa tilanteissa toteutuisi.

Paahto Marena

Keski-Suomen hyvinvointialue - sosiaalihuollon johtaja Valmistelijat:

Palvelupäällikkö Laura Vääntinen, palvelupäällikkö Elina Huttunen, johtava sosiaalityöntekijä Minna Sellmann, palveluvastaava Tanja Kinnunen